

Франчук Анна Сергіївна,
аспірантка кафедри цивільного процесу
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЩОДО ФОРМ УЧАСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Відповідно до норм цивільного процесуального кодексу України у випадках, встановлених законом, органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні та юридичні особи можуть звертатися до суду із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб, або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах (ст.45) [1].

Метою цього інституту є надання допомоги, сприяння судовому захисті особам, які внаслідок певних причин (стану здоров'я, матеріального стану, похилого віку тощо) не можуть самостійно захистити свої права, свободи чи інтереси. Тому, участь у цивільному судочинстві органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб, сприяє виконанню вимог закону про справедливий, неупереджений та своєчасний розгляд цивільних справ, а також ухваленню судових рішень, що ґрунтуються на законі [2].

До органів місцевого самоврядування, які мають право відповідно до норм закону звертатися до суду із позовними (заявами) з метою захисту прав, свобод та інтересів інших осіб, або державних чи суспільних інтересів та брати участь у цих справах, слід віднести: виконавчі органи міських, районних у містах, сільських, селищних рад у межах повноважень, наданих їм відповідною радою; міські ради, районні ради у містах, сільські, селищні ради; виконавчі органи в якості органу опіки та піклування, у випадках, встановлених законодавством.

Згідно із ст. 41 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» [3] районні у містах ради (у разі їх створення) та їх виконавчі органи відповідно до Конституції України та законів України здійснюють управління рухомим і нерухомим майном та іншими об'єктами, що належать до комунальної власності територіальних громад районів у містах, формують, затверджують, виконують відповідні бюджети та контролюють їх виконання, а також здійснюють інші повноваження, передбачені цим Законом, в обсягах і межах, що визначаються міськими радами.

Обсяг і межі повноважень районних у містах рад та їх виконавчих органів визначаються відповідними міськими радами за узгодженням з районними у містах радами з урахуванням загальноміських інтересів та колективних потреб територіальних громад районів у містах.

Участь міських, районних у містах, сільських, селищних рад та їх ви-

конавчих органів у цивільному процесі зумовлюється таким фактором, як захист прав та інтересів відповідних територіальних громад.

З аналізу положень ст. 45 ЦПК України встановлено, що однією із форм участі органів місцевого самоврядування у цивільному судочинстві є звернення до суду з позовною заявою (заявою), з метою захисту прав та інтересів інших осіб з підстави, якщо це прямо встановлено законом.

Наявність нормативно-правового акта, який надає право відповідному органу на звернення до суду, є спеціальною передумовою, яка застосовується тільки до випадків звернення до суду з заявами для захисту прав, свобод та інтересів інших осіб. Звернення до суду для захисту прав інших осіб буде можливим тільки за наявності особливої передумови – надання спеціальним законом такого права органу, який звертається до суду [4].

Такі випадки передбачені, зокрема, чинним сімейним законодавством. Наприклад, органи опіки та піклування правомочні пред'являти позови: про визнання шлюбу недійсним (ст. 42 СК); про позбавлення батьківських прав (ст. 165 СК); про відібрання дітей без позбавлення батьківських прав (абз. 2 ч. 2 ст. 170 СК); про визнання усиновлення недійсним або про скасування усиновлення (ст. 240 СК) [5].

Щодо визначення правового статусу органів місцевого самоврядування у цивільному судочинстві, якщо вони приймають участь шляхом пред'явлення відповідної заяви, то в доктрині цивільного процесуального права існують різні правові позиції науковців. Не вдаючись до дискусій, необхідно підтримати точку зору Н.В. Волкової, яка зазначає, що «... даний орган займає самостійне місце в цивільному процесі та відповідно до ст. 45 ЦПК України є органом, яким законом надано право захищати права свободи та інтереси...» інших осіб [6].

Друга форма участі органів місцевого самоврядування визначається ч. 3 ст. 45 ЦПК України, а саме: органи місцевого самоврядування можуть бути залучені до участі для надання висновків у справі як за їх власною ініціативою, так і за ініціативою суду.

Здійснивши аналіз вище наведених норм законодавства та правових доктрин, необхідно зазначити, що органи місцевого самоврядування приймають участь у цивільному судочинстві у двох формах: пред'явлення позовної заяви (заяви), якщо це прямо зазначено законом та надання висновку по справі. Якщо дані органи приймають участь у формі пред'явлення позовної заяви (заяви), то вони займають цивільно-процесуальний правовий статус органу, якому законом надано право захищати права та інтереси інших осіб.

Література:

1. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 року № 1618-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
2. Бичкова С.С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть

участь у справах позовного провадження / С.С. Бичкова : Монографія. – К. : Атіка, 2011. – 420 с.

3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні»: від 21.05.1997 року №280/97-РВ//Офіційний вісник України. – 1997р. – №25. – стор.20.

4. Рожик Ю.С. Передумови звернення до суду органів місцевого самоврядування із заявами про захист прав, свобод та інтересів інших осіб у цивільних справах / Ю. С. Рожик // Адвокат. – 2010. – № 7. – С. 29-33. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/adv_2010_7_5

5. Чванкін С.А. Участь у цивільному процесі органів та осіб, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб / С.А. Чванкін // Актуальні проблеми держави і права, 2008. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apdp.in.ua/v41/18.pdf>

6. Волкова Н.В. Щодо визначення правового статусу органів опіки та піклування у разі їх звернення до суду з заявою про захист прав і інтересів неповнолітніх осіб / Н.В. Волкова // Актуальні проблеми цивільного права та процесу: матеріали щорічної Міжнародної наукової конференції ім. Ю.С. Червоного (13 грудня 2012 р.). – Одеса: Фенікс, 2012. – С.98-100.